



AURE KOMMUNE

Beredskapsplan for barnehagene i Aure ved mistanke om vold og seksuelle overgrep

Vedtatt juli 2021



VILL
VAKKER
OG VENNLIG

Innhold

Forord	4
Hva er vold og seksuelle overgrep?	21
Juridisk definisjon, seksuelle overgrep.....	21
Psykologisk definisjon, seksuelle overgrep	21
Definisjon vold	21
Fysiske og psykiske kjennetegn.....	22
Barn i risikosituasjoner.....	23
Barn som begår overgrep	23
Forebyggende arbeid	23
Kunnskapsbygging	23
Ansatte:	24
Personalet:.....	24
Barn:	24
Foreldrene:	24
Overgrep mot barn på nett.....	24
Intern organisering	24
Plandokumenter	25
Samarbeidspartnere	25
Barnevernstjenesten Aure kommune	25
Politiet	25
Statens barnehus i Trondheim.....	26
Tverrfaglig team Aure kommune	26
Helsesykepleiertjenesten i Aure kommune	26
NOK Møre og Romsdal.....	26
Ved bekymring for et barn.....	26
Melding til barnevernstjenesten.....	27
Mottak av mistanken eller anklagen.....	27
Når mistanken eller anklagen kommer fra barnet selv	27
Når mistanken eller anklagen kommer fra en ansatt eller en annen voksen / foresatt	28
Når et overgrep er meldt.....	28
Ivaretagelse av barnet	28
Ivaretagelse av de ansatte	28
Mistanke eller avdekking av vold og seksuelle overgrep i barns nære relasjoner	28
Ansvar	29
Loggføring.....	32
Dokumentasjon til svar og spørsmål, og til gjennomgang ved videre oppfølging	32
Forslag til bøker til barn om seksualitet og seksuelle overgrep	33



Forslag til spill	35
Litteraturliste	36

Forord

Ansatte i barnehagen ser barna i det daglige liv, og er viktige deltakere i deres tilværelse. De observerer barna i lek og i samspill med andre barn og voksne. Noen ganger er personalet i barnehagen de eneste voksne som kan få innblikk i hva som rører seg i familien og nærmiljøet. Denne beredskapsplanen skal være til hjelp for å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn som er tilknyttet barnehagene i Aure. Planen skal sikre nødvendig kunnskap om overgrep mot barn, god kjennskap til rutiner og prosedyrer og skape grunnlag for en åpen dialog om temaet både mellom ansatte, men også mellom foresatte og ansatte. Planene skal også ivareta de vurderinger som må gjøres etter at et overgrep er meldt. En åpen dialog om vold og seksuelle overgrep mot barn vil skape trygge rammer for barna, og en forutsigbar og trygg arbeidsplass for ansatte.

For barn under skolealder finnes det ikke faglig grunnlag for å anbefale en bestemt strategi for å opplyse eller forberede barna på vold og overgrep. Det er ikke dokumentert at undervisning om vold og overgrep for barn under seks år fører til at barna senere kan ta i bruk innlært informasjon. Det er imidlertid viktig at barn under skolealder sikres et godt og omsorgsfullt tilbud i barnehagen med faglærte som gir omsorg og deltar i lek (RVTS Sør, 2015). Faglærte kan fortelle, med et tilpasset ordvalg, om hva som er lov og ikke lov, at barn skal si ifra og hvem de skal si ifra til. Dette følges opp med rom og anledning for å kunne snakke videre om disse temaene. Videre kan barnehagelærere legge et viktig grunnlag for senere spesifikk opplæring om vold og seksuelle overgrep i skoler, ved å hjelpe barna til å utvikle blant annet empatisk og moralsk tenkning, kropps- og følelseskunnskap, og relasjonskompetanse.

Det er ikke barnehagene som skal avklare spørsmålet om barn har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Det er det annet fagpersonell som skal ivareta, men barnehagene har ansvar for å tilkjenne bekymringer de har til enkeltbarn. Å ta fatt i en slik sak krever varsomhet og faglighet. I tillegg kreves dokumentasjon av hva som har ført til bekymringen. Usikkerhet vil ofte prege den som får innsikt i overgrepssaker, og da er det nødvendig med samarbeidspartnere.

De ansatte må også være klar over barnets rolle når det går til det skritt å betro seg til en ansatt. FN' barnekonvensjon slår fast at barn har krav til at de ansvarlige alltid handler til barnets beste, at barnets ytringsfrihet, medvirkning og kontroll over egne opplysninger blir ivaretatt, og at barn har krav på beskyttelse mot alle typer vold. Omgivelsenes reaksjoner etter at en sak om vold og seksuelle overgrep har kommet opp, vil prege barnet både på kort og lang sikt. Det er derfor viktig å vite hvordan en skal opptre i forhold til en som forteller om seksuelle overgrep.

Barnehagene drives etter Lov om barnehager. § 46 har formuleringer som tilsvarer Barnevernsloven § 6.4 vedrørende opplysningsplikten.

Straffelovens kap.19 - §§ 195, 196, 200 og 2001.

Hva er vold og seksuelle overgrep?

Juridisk definisjon, seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep er når en autoritetsperson tvinger, lokker eller truer barnet til å delta i eller se på seksuell omgang, handling eller atferd. Seksuelle overgrep deles juridisk inn i tre kategorier (Straffelovens kap. 19 om seksuallovbrudd):

- Seksuell omgang; kan være samleiesurrogater eller samleie analt, oralt og/eller vaginalt
- Seksuell handling; kan være beføling av barnet og/eller at barnet tvinges til å ta på overgriperes kjønnsorganer

- Seksuell atferd; ikke fysisk kontakt – vise barnet pornografi, tvinge barnet til å se på seksuelle handlinger, blotte seg, tvinge barnet til seksuelle handlinger med seg selv, til å vise ulike positurer, fotografere eller filme barnet i seksuelle stillinger

Nett og mobil er også en arena der seksuelle overgrep foregår:

- Ved manipulasjon, utpressing, sending av bilder og filmer, gjennom webkamera og seksuell oppmerksomhet og prat

Psykologisk definisjon, seksuelle overgrep

Det finnes mange definisjoner på seksuelle overgrep (sosialfaglig, psykologisk og sosiologisk), og grunnlaget i dem gjelder seksuelle handlinger som barnet ikke kan motstå, ikke er modent for eller kan gi informert samtykke til. Handlingen krenker barnets integritet og den voksne krenker barnets avhengighet eller egen maktposisjon. Handlingen baseres på den voksnes behov og bryter med samfunnets sosiale og rettslige normer.

Et seksuelt overgrep er enhver seksuell aktivitet som den andre ikke er i stand til å si ja eller nei til på grunn av alder, evne, beruselse, redsel, frykt eller trusler. Det er når handlingen er ulovlig, når den er hemmelig og ikke tåler dagens lys. Seksuell omgang eller atferd er uansett omstendighet overgriperes ansvar. Seksuelle overgrep mot barn kan ta form av blotting, kikking, fotografering, verbale kommentarer av seksuell natur, seksuelt preget berøring, oralsex, samleie eller innføring av gjenstander i kroppens hulrom. Det dreier seg om handlinger et barn ikke har modenhet til å forstå og gi samtykke til.

De fleste definisjonene fokuserer på forholdet mellom voksne og barn, men dette kan også gjelde uønsket seksuell kontakt mellom barn og tenåringer. Incest er inkludert i definisjonene, også søskenincest.

Definisjon vold

I Norge er all bruk av vold mot barn forbudt. Barneloven § 30 tredje ledd sier: «Barnet må ikke bli utsatt for vold eller på annen måte behandles slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsatt for skade eller fare. Dette gjelder også når volden brukes som ledd i oppdragelsen av barnet. Bruk av vold og skremmende eller plagsom atferd eller annen hensynsløs atferd overfor barnet er forbudt».

Vold innebærer:

- Alt fra enkelthendelser til langvarig og omfattende mishandling
- Fysisk og psykisk utøvelse og er i hovedsak en handling som påfører en annen person skade eller smerte
- Alvorlig kriminalitet. Vold kan gi store helseskader og er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter.

Barnet kan være vitne til vold mot personer det har nære relasjoner til. Et betydelig antall barn opplever vold mot en nær omsorgsperson, som oftest mor. Forskning viser klart at barn som er vitne til at nære omsorgspersoner utsettes for vold, får minst like store skadevirkninger som om barnet får volden direkte rettet mot seg. Vær derfor også oppmerksom på barnets omsorgspersoner: fysiske skader, atferd og uttalelser.

Fysiske og psykiske kjennetegn

Mange barn som er utsatt for vold og seksuelle overgrep klarer ikke å fortelle om dette til andre. Dette skyldes ofte stor grad av lojalitet og/eller trusler fra overgriper. Barnet kan som regel ved sitt kroppsspråk likevel gi signaler om at det ikke har det bra. Det kan være vanskelig å tolke disse

signalene fra lignende tegn på at noe plager barnet, som for eksempel omsorgssvikt eller vantrivsel. Man må alltid undersøke hva som ligger bak barnets endrede atferd. De vanligste tegnene på at barn kan være utsatt for vold/seksuelle overgrep er:

- Endring i atferd
- Spiseforstyrrelse
- Seksualisert atferd
- Umotivert gråt eller angstreaksjoner
- Søvnløshet eller mareritt, uforklarlige sykdomssymptomer, magesmerter, hodepine, urinveisinfeksjoner eller kjønnssykdommer
- Manglende konsentrasjon, tristhet og depresjon
- Hyperaktivitet eller passivitet
- Destruktiv atferd eller fysiske overgrep mot andre
- Læringsvansker
- Få venner

Seksuelle overgrep etterlater vanligvis ikke varige fysiske forandringer, men ved medisinsk undersøkelse kan en finne tydelige fysiske spor. Sårhet i underlivet kan gjøre slik at barnet har problemer med å sitte og gå normalt. Blødninger, utflod og gjentatte urinveisinfeksjoner kan være tegn på overgrep – og jo yngre barnet er jo mer mistenkelige er slike symptomer.

Det er også viktig å være klar over at mange av uttrykkene kan være av generell karakter, og kan bety at barnet er utsatt for ulike typer belastninger. Seksuelt misbrukte barn vil oftest ha en kombinasjon av flere symptomer og reaksjoner som beskrevet nedenfor. Her følger en aldersinndelt oversikt over psykiske tegn, men signalene kan gjelde for alle aldersgrupper.

Små barn 0-2 år:

- Angst under stell og bleieskift
- Generelt engstelige, klamrende, sutrete og/eller sinte
- Skriketokter og/eller panikkanfall
- Forstyrret søvnmonster
- Samspillsvansker
- Generelle tegn på mistrivsel

Barn 3- 6 år:

- Forteller med ord at de er utsatt for overgrep
- Gir uttrykk for at det er noe de ikke tørr, kan eller vil snakke om
- Smerter i magen og/eller hodet
- Smerter og sår i underlivet, eksem rundt endetarmsåpning
- Problemer med vannlating/avføring etter at de har blitt renslige
- Hyppige mareritt hvor barna kan bli paniske og utilgjengelig for trøst
- Fjerne og stirrende i perioder
- Fortvilelse, angst og depresjon
- Angst for berøring
- Problemer med å spise (spesielt ved oralt misbruk eller mat som minner om penis/sæd)
- Seksualisert atferd som er uvanlig hyppig
- Bruker seksualiserte ord og uttrykk som det ikke er vanlig å kjenne til i denne alderen

Barn 6-12 år:

- De har psykisk vondt



- De har ikke lyst til å leve, gir uttrykk for et vanskelig liv eller truer med å ta livet sitt
- Sterk skam- og skyldfølelse kan bidra til at barnet isolerer seg
- Blir lukket, avflatet og mimikkfattig, innadvendt og deprimer
- Blir aggressive, vanskelige og/eller hyperaktive
- Får lærevansker
- Pendler mellom ekstrem atferd som barnslig og klamrende til sint og anklagende
- Uforutsigbare, hører stemmer, lever ut ulike personligheter. Dette kan være barn som dissosierer; splitter opp verden for å overleve
- Stikker seg bort for å unngå situasjoner som minner om overgrepssituasjonen
- Lar seg utnytte seksuelt
- Forvirret i forhold til sin kjønnsrolle
- Hygieneproblemer – tvangsmessig opptatt av renslighet, nekter å dusje med andre

Barn i risikosituasjoner

Noen barn er mer utsatt for risiko for overgrep enn andre. For eksempel barn som er ensomme og sosialt isolerte og barn med svak tilknytningsatferd. Forskning (Seksuelle overgrep mot barn, 2001) viser at barn av rusmisbrukere og psykisk syke foreldre, funksjonshemmede barn, enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, barn i voldelige familier, samt barn med mangelfull tilknytning til foreldrene har forhøyet risiko for overgrep. Andre risikofaktorer er seksualisert atferd og tidligere overgrep. De som begår overgrep, er som oftest i barnets nærmiljø.

Barn som begår overgrep

Det er viktig å være oppmerksom på at også barn kan begå overgrep. Barn kan krenke barn som er yngre og eldre enn de selv. Barn kan tvinges, lokkes og lures av søsken eller andre barn til å utføre overgrep. Følgende kjennetegn kan hjelpe oss når vi mistenker at det skjer seksuelle overgrep mellom barn:

1. Maktforholdet mellom barna. Overgrep skjer oftest ved at et barn med makt utnytter et annet barn. Det andre barnet kan være svakere eller yngre.
2. Ofte er trusler involvert. I vanlig seksuell lek er det gjensidighet og en frivillig avtale om at leken er noe barna skal holde for seg selv. Når det gjelder overgrep har det ene barnet bestemt at det andre barnet skal holde det som skjer hemmelig.

Forebyggende arbeid

Myndighetene har gitt barnehagen et viktig ansvar for å arbeide med forebyggende tiltak mot vold og seksuelle overgrep. Med forebyggende arbeid menes alt arbeid som kan redusere sannsynligheten for at vold og seksuelle overgrep skjer, og arbeid for å stoppe pågående vold og overgrep. Barnehagen har et spesielt ansvar for å gi barn kunnskap og begreper om kropp, seksualitet og overgrep. Barna vil da stå bedre rustet til å si fra hvis overgrep skjer. For å kunne fortelle om overgrep må de vite at det er det som skjer. Trygghet og åpenhet hjelper barnet til å sette grenser, og det i seg selv kan være en beskyttelse mot overgrep. Barnehagen må ha kvalitet på kunnskapsformidlingen og et kompetent personale.

Kunnskapsbygging

Ansatte i barnehagen må få nødvendig kunnskap om barns signaler på at de kan ha vært utsatt for overgrep, slik at de blir tryggere i sine vurderinger. Det er viktig at de ansatte styrker sin bevissthet i forhold til temaet, og at man synliggjør og får fram holdninger. Barnehagen må ha tilgang på relevant litteratur, både faglig og i direkte arbeid med barna. Det finnes mye tilgjengelig litteratur på nett.

Ansatte:

1. Alle ansatte skal gjøres kjent med denne planen
2. Alle ansatte skal kurses jevnlig i temaet Vold og seksuelle overgrep
3. Barnehagen skal ha kompetanse på hvordan man gjennomfører samtaler med barn
4. Barnehagen skal ved oppstart av nytt barnehageår, gi ansatte intern kursing/faglig oppdatering om temaet. For eksempel øvelser gjennom case.

Personalet:

Det skal øves på et eller flere scenarier der:

- Det mistenkes at et barn er utsatt for seksuelle overgrep av et familiemedlem
- Det mistenkes at et barn er utsatt for seksuelle overgrep fra en person utenom familien
- Det mistenkes at en ansatt har utsatt/utsetter et eller flere barn for overgrep
- Barn som viser unormal seksualisert atferd
- Barn som viser psykiske og/eller fysiske tegn på overgrep
- Hvordan gjennomføre samtaler med barn og hvordan forberede seg selv på det «utenkelige»
- Barns overgrep mot barn

Barn:

1. Barna skal lære om seksualitet tilpasset deres alder og utvikling. Vi følger Redd Barna sitt opplegg: <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/vold-og-overgrep/>
2. Barna skal lære om gode og vonde følelser, gode og vonde hemmeligheter, gode og vonde berøringer, trygge voksne etc.

Foreldrene:

1. Foreldrene skal informeres om hvordan barnehagen jobber med temaet kropp, seksualitet og følelser på foreldremøte
2. Alle barnehager skal ha som rutine i oppstartsamtaalen å ta opp om barnet har vært utsatt for vold og/eller overgrep
3. Denne beredskapsplanen skal være tilgjengelig på kommunens/barnehagens hjemmeside.

Overgrep mot barn på nett

Selv små barn kan bli utsatt for seksuelt krenkende atferd og handlinger som følge av sin nett- og mobilbruk. Her må vi voksne være vårt ansvar bevisst. Kjenner du til alle skjulte farer på nettet? Her er barnehagen en viktig støttespiller. De ansatte i barnehagen kan gi råd og veiledning og arrangere møter der dette er tema.



Intern organisering

Barnehagen må organisere driften slik at man minsker risikoen eller muligheten for at overgrep fra ansatte kan skje. Dette vil også si at en unngår å sette personalet i en situasjon der man kan bli utsatt for mistanke.

1. Det skal være mulig å ha innsyn i alle rom der barna oppholder seg i barnehagen. Det må brukes skjønn i forhold til barns behov for privatliv.
2. Ansatte skal ikke ta med seg barn hjem i arbeidstida
3. Det skal gjennomføres risikovurdering jevnlig
4. Alle som jobber i barnehagen, skal framlegge godkjent politiattest før de starter

Plandokumenter

Alle i Aure kommunes barnehager skal være kjent med denne beredskapsplanen. Det er styrers ansvar å sørge for at alle ansatte er kjent med denne planen.

Samarbeidspartnere

Av og til får vi en magefølelse av at noe ikke er som det skal være. En slik følelse må diskuteres med noen som har kompetanse. Det er viktig å søke råd tidlig. Barnevern og politi skal tilby veiledning. En har ikke plikt til å opplyse om personalia.

Barnevernstjenesten Aure kommune

Barnevernstjenesten kan kontaktes av barnehagen for å drøfte saker/problemstillinger anonymt. Hvis du er bekymret for at et barn ikke får god nok omsorg, bør du melde fra til barnevernet. Du trenger ikke være sikker på at noe er galt før du melder fra. Når du har sagt fra, er det barnevernets jobb å vurdere hvordan meldingen skal følges opp. Barnevernet har tatt i bruk nasjonal portal for bekymringsmelding. Link til innsending av bekymringsmelding finner du på Aure kommune sin hjemmeside.

Kontakt: Telefon barnevern, 488 93 188, åpningstider 9.00- 15.00
(barnevernsleder Aure)

Telefon Barnevernsvakta, 976 01 616, åpningstid 15.30-08.00
(interkommunalt samarbeid Nordmøre og Romsdal)

Politiet

Politiet bistår med råd og veiledning i saker der det er mistanke om seksuelle overgrep. Politiet har et godt samarbeid med Barnevernstjenesten. De oppretter også kontakt med Statens barnehus, når de starter en undersøkelsessak i forhold til overgrep. Man kan være anonym ved henvendelser til politiet også.

Kontakt: Telefon 02800

Ved akutte situasjoner skal politiet i Aure kontaktes. Konkret mistanke eller informasjon om hendelser vedrørende vold eller seksuelle overgrep, skal meldes politiet som er den rette instans til å undersøke lovbrudd ([jfr. Avvergeplikten straffeloven § 196](#)).

Vurderer man at det er fare for at barnet vil kunne utsettes for (nye) overgrep ved ikke å gripe inn, er

det straffbart å unnlate å varsle politiet.

Det er styrer som skal varsle politiet.

Rådmann og leder Oppvekst og integrering varsles omgående i alle saker/tilfeller der det oppdages at barn i barnehagen blir seksuelt misbrukt eller utsatt for vold.

Ved akutte situasjoner er følgende viktig:

1. Ikke skift klær på barnet
2. Eventuelt brukt tøy pakkes inn i papir – ikke plast
3. Ikke bad eller vask barnet

Statens barnehus i Trondheim

De tilbyr råd og veiledning til alle som har mistanke om at barn kan ha blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep. Henvendelser drøftes anonymt.

Er du offentlig ansatt og arbeider med barn, kan du bestille tid hos konsultasjonsteamet som har møter på barnehuset annenhver uke. Barnehuset ønsker å være et lavterskeltilbud for offentlig ansatte, slik at disse kan henvende seg for drøfting i saker der man er bekymret for at et barn kan ha vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Hva som ønskes drøftet kan være forskjellig, en barnehage kan for eksempel være bekymret for et barn med seksualisert atferd eller som snakker om at det blir slått hjemme. En kommunal barnevernstjeneste kan ha en utredningssak hvor de ønsker å drøfte om saken skal anmeldes til politiet eller ikke.

Konsultasjoner kan gjennomføres ved oppmøte, via videokonferanse eller telefonkonferanse. Dette må avtales på forhånd.

Kontakt: Telefon 73 89 57 00, mandag – fredag kl. 08.30-15.30

Les om konsultasjonsgruppe [her](#).

Tverrfaglig team Aure kommune

Tverrfaglig team kan kontaktes for å drøfte saker/problemstillinger anonymt. De bistår også med veiledning og oppfølging i etterkant av at overgrep er avdekket.

Halvårlige møteplaner sendes alle barnehagene.

Helsesykepleiertjenesten i Aure kommune

Helsestasjonen skal gi veiledning til foreldre slik at de har nok kunnskap til å snakke med sine barn om kropp, kjønn og seksualitet, trygghet og grenser. Gjennom helsestasjonsprogrammet skal helsesykepleier, lege, jordmor, fysioterapeut og annet helsepersonell bidra til å avverge og avdekke vold, overgrep og omsorgssvikt. Er det grunn til å tro at barn blir utsatt for overgrep eller andre former for omsorgssvikt, skal personalet på helsestasjonen melde til barnevernet.

NOK Møre og Romsdal

NOK er et tverrfaglig, gratis og lavterskel hjelpetilbud til utsatte for seksuelle overgrep og deres pårørende. De kan også veilede skoleklasser, lærere, helsepersonell og øvrige fagpersoner i spørsmål som omhandler seksuelle overgrep.

Hjemmeside: <https://nokmr.no>

E-post: post@nokmr.no

Telefon: 97 41 55 80 / 71 11 51 55



Ved bekymring for et barn

Ved mistanke om seksuelle overgrep fra barnets omsorgspersoner skal man henvende seg til styrer, som tar kontakt med det lokale hjelpeapparatet, eventuelt for å drøfte saken anonymt.

Utgangspunktet er at man har meldeplikt til politi og barnevernstjenesten ved straffbare forhold.

Styrer skal følge opp saken. Styrer tar videre kontakt med andre samarbeidspartnere som for eksempel barnevernstjenesten, politi, tverrfaglig konsultasjonsteam ved Statens barnehus, kommunalt tverrfaglig team eller NOK. (Se «Samarbeidspartnere» for informasjon om tilbud og kontakt).

- Informer styrer – ikke involver annet personale før etter avtale.
- Begynn straks å skrive loggbok – noter observasjoner og utsagn, også dine spørsmål og utsagn.
- Er du usikker, konsulter en av instansene som er nevnt i denne beredskapsplanen. Ikke vent for lenge før du/dere konsulterer andre.
- Styrer melder bekymring til barnevernet, men du har en selvstendig varslingsplikt dersom styrer ikke varsler, og du fortsatt mener det er grunn til å tro at barnet er utsatt for seksuelle overgrep.
- Barnevernet har det koordinerende ansvaret.
- Barnehagens personale er ikke etterforskere. Ikke still ledende spørsmål. I verste fall kan det føre til at saken svekkes.
- Lytt til barnet og vis at du tar barnet på alvor. Unngå at du styrer samtalen. Gjenta utsagn som barnet kommer med, slik at barnet eventuelt kan korrigere om du har forstått feil. Noter ned barnets uttalelser og dine observasjoner etter samtalen.
- Vær ærlig i forhold til hva som skal skje. Hvis du må fortelle det til andre voksne, må du si det til barnet. Men si også at du vil være der og støtte barnet, barnet er ikke alene om dette.
- Lov aldri noe du ikke kan holde – man må aldri love barnet taushet om det man får vite.
- Ikke glem søsken, kan de være utsatt eller involvert på noen områder?
- Forbered deg mentalt og følelsesmessig på at betroelser kan komme.

Melding til barnevernstjenesten

Plikt til å varsle barnevernstjenesten har man når «det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet hjemme eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt». (Barnevernloven §6-4 og Barnehageloven § 46). En magesfølelse som kan støtte seg på enkeltuttalelse, enkelthandling eller lignende er tilstrekkelig for at man har grunn til å tro.

Melding til barnevernet bør alltid skje i samråd med styrer. Dersom styrer ikke vil gi opplysninger om bekymringen til barnevernstjenesten, har den som er bekymret et selvstendig ansvar for å informere barnevernstjenesten (Barnehageloven § 46).

Hvis man er i tvil om bekymringen til barnevernstjenesten vil være tilstrekkelig for å gi barnet god nok beskyttelse raskt nok, bør en kontakte politiet.

Link til oppmeldingsskjema finnes på Aure kommune sin hjemmeside.

Bekymringsmeldinger fra barnehage må inneholde:

- Informasjon om hvilket barn bekymringen gjelder
- Informasjon om hva bekymringen går ut på. Gjerne den loggen du har ført etter samtale med barnet.
- Informasjon om hvem som melder og hvilken barnehage meldingen er sendt fra.

Mottak av mistanken eller anklagen

Når mistanken eller anklagen kommer fra barnet selv

- Lytt og noter ned barnet har å fortelle. Noter dine spørsmål og barnets svar. Unngå å stille ledende spørsmål.
- Det er viktig å ikke love hemmeligholdelse. Forklar at det kan være så alvorlig at andre voksne må få vite om det. Barnet må få vite når du har fortalt det videre.
- Orienter umiddelbart styrer.
- Vurder barnets behov for oppfølging videre.

Når mistanken eller anklagen kommer fra en ansatt eller en annen voksen / foresatt

- Dersom en ansatt i virksomheten har mistanke eller opplysninger om seksuelle overgrep, skal vedkommende umiddelbart kontakte nærmeste overordnede leder av virksomheten
- Noter ned opplysningene som blir gitt av ansatt eller av foresatt. Be om diskresjon.
- Ta hensyn til at det kan være flere som er offer i samme sak; flere barn i samme barnehage, flere offer med samme overgreper.
- Styrer må ta kontakt med barnevernet / politi. Er det en vag mistanke, kontaktes hjelpeapparatet for å drøfte saken videre.

Når et overgrep er meldt

Allerede i den innledende fasen når et overgrep er meldt til barnevernstjenesten eller politi, er det behov for å planlegge hvilke tiltak som må iverksettes. Det må gjøres en skjønnsmessig vurdering av de ulike problemstillingene avhengig av overgreperens karakter.

Oppfølging av berørte parter etter seksuelle overgrep er viktig. Det gjelder først og fremst det utsatte barnet og dets foresatte, men kan også omfatte de andre barna i barnehagen og deres foresatte. Du og de andre som arbeider i barnehagen må også følges opp. Oppfølging av de ansatte er et lederansvar og en del av HMS-arbeidet.

Politiet bør av etterforskningsmessige hensyn være de som konfronterer mistenkte og orienterer familien om mistanken. Barnevernet er ansvarlig for å informere om tiltak i forhold til barnet og gi barnet og familien nødvendige hjelp og oppfølging. Barnehageleder har ansvaret for at kontakten med hjemmet blir opprettholdt.

Ivaretagelse av barnet

Ivaretagelse av barnet skal vurderes i samarbeid med politi, barnevern, PPT eller andre fagtjenester.

Ivaretagelse av de ansatte

Å bekymre seg for om et barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep er en stor belastning.

Oppfølging av overgrepsutsatte barn kan oppleves som følelsesmessig krevende. Også det å være den som melder fra om en bekymring, er belastende.

Det aller viktigste i alle faser er at ingen skal stå alene om dette, verken når det gjelder bekymring, melding eller oppfølging. Din viktigste ressurs i slike saker er dine kollegaer og din ledelse. Ikke tenk

at «dette må jeg tåle», men snakk med din leder og be om oppfølgingssamtaler. Leder vil også kunne formidle bistand om hjelp i det kommunale hjelpeapparatet hvis det er behov for det.

På neste side følger en skjematisk oversikt over ansvars- og tiltaksbeskrivelser. Disse finnes i barnehagenes kriseperm. Numrene som står foran hvert tiltak finner du igjen som egne kapitler i krisepermen under Seksuelle overgrep, kapittel 9 og 10. De forskjellige tiltakene er utførlig beskrevet der.

Ansvar

Mistanke eller avdekking av vold og seksuelle overgrep i barns nære relasjoner

	TILTAK	ANSVARLIG	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
1	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep	Ansatt som får mistanke/mottar anklage Styrer	Pedagogisk leder Styrer	Melde til styrer. Vurdere mistanke. Eventuelt kontakte barnevern/andre fagfolk	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep
2	Se etter tegn på vold/seksuelle overgrep	Styrer	Pedagogisk leder Andre ansatte Barnevern/andre fagfolk	Avklare mistanke Dokumentere tegn på vold/seksuelle overgrep	Mulige tegn på vold/seksuelle overgrep
3	Melding til barnevernet om vold/seksuelle overgrep	Styrer	Pedagogisk leder	Sende bekymringsmelding Barnevernet: Undersøke og sette i gang tiltak	Melding til barnevernet Meldingsskjema til barnevernet
4	Melding til politiet om vold/seksuelle overgrep	Barnevernet Styrer i akutte saker	Styrer	Politiet: Stoppe misbruk Konfrontere overgriper Etterforske saken	Melding til politiet
5	Informasjon til hjemmet om vold/seksuelle overgrep	Barnevernet	Politi Styrer	Informere familien Støtte familien	Informasjon til hjemmet
6	Følge opp ansatte	Styrer	Barnevern, PPT, andre fagfolk	Kollegastøtte Kompetanseheving	Oppfølging av ansatte (HMS)
7	Følge opp barnet	Pedagogisk leder	Styrer/barnevern/PPT	Omsorg for barnet Planlegge tiltak Etablere ansvarsgruppe	Oppfølging av barnet
8	Melding ved overgrep	Styrer	Barnevernet	Melde til nødvendige instanser om overgrep	Melding ved vold/seksuelle overgrep

	TILTAK	ANSVAR	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
1	Motta og vurdere mistanke om vold/sekssuelle overgrep	Ansatt som får mistanke/mottar anklage	Styrer Den som har mistanke	Melde til styrer Vurdere mistanke	Motta og vurdere mistanke om vold/sekssuelle overgrep fra ansatt
2	Se etter tegn på vold/sekssuelle overgrep	Styrer	Ansatte som har med barnet å gjøre Andre fagfolk	Avklare mistanke Dokumentere tegn på vold/sekssuelle overgrep Melde til barnehageeier	Mulige tegn på vold/sekssuelle overgrep fra ansatt
3	Motta innrømmelse	Den som mottar innrømmelsen	Styrer Barnehageeier Tillitsvalgt BHT		
4	Behandling av mistanke	Barnehageeier	Styrer Fagfolk på overgrep Politi Advokat Helsetjeneste	Saksgang ved mistanke Arbeidsrettslige forhold Melding til politiet Etterforskning ved politiet Menneskelige hensyn	Behandling av mistanke mot ansatt
5	Informere foresatte til det/de barna det gjelder	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep Politi	Gi informasjon Tilby hjelp	Informasjon til utsattes foresatte
6	Informere og involvere andre ansatte	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep	Gi rett informasjon Støtte ansatte Planlegge tiltak	Oppfølging av de andre ansatte
7	Følge opp barnet	Pedagogisk leder	Styrer PPT Andre fagfolk	Omsorg for barnet Planlegge tiltak Etablere ansvarsgruppe	Oppfølging av barnet
8	Informere andre foresatte	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep politi	Gi rett informasjon Hindre rykter og forhånds-dømming Bygge tillit til barnehagen	Informasjon til hjemmene om mistanke mot ansatt Muntlig invitasjon til foreldremøte med varslingsliste
9	Foreldremøte	Barnehageeier Styrer	PPT Andre fagfolk	Informere Gi råd	Foreldremøte om overgrep

	TILTAK	ANSVAR	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
			Politi		
10	Informere barna	Pedagogisk leder	Styrer PPT	Gi rett informasjon Bearbeide Hindre engstelse	Informasjon til de andre barna
11	Medie-håndtering	Styrer	Barnehageeier Politi Advokat	Styre informasjon	Medie-håndtering ved seksuelle overgrep fra ansatt
12	Melding ved seksuelle overgrep	Styrer	Barnehageeier	Melding til barnehageeier Melding til forsikrings-selskap Melding til tilsyns-myndighet	Melding om seksuelle overgrep fra ansatt

Loggføring

Dokumentasjon til svar og spørsmål, og til gjennomgang ved videre oppfølging

DATO/KL.	TILTAK	UTFØRT AV	GJØREMÅL	STATUS
	Mistanke om vold og seksuelle overgrep oppstått			
	Melding til styrer om mistanke			
	Se etter tegn			
	Innhente observasjoner fra andre som har med barnet å gjøre			
	Styrer og pedagogisk leder vurderer mistanken			
	Eventuell kontakt med barnevern/andre på anonymt grunnlag			
	Melding til barnevern			
	Varsle barnets foresatte			
	Konfrontasjon overfor mistenkte			
	Tilbakemelding fra barnevernet			
	Informasjon til og oppfølging av ansatte			
	Melding til PP-tjenesten			
	Planlegge tiltak for barnet			
	Deltagelse ansvarsgruppe			

Forslag til bøker til barn om seksualitet og seksuelle overgrep

Husk at det alltid er lurt at den voksne leser gjennom boka før den blir lest for barna.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK
Seksuelle overgrep			
Snill	Gro Dale og Svein Nyhus	Si ifra!	Om å være usynlig, og om hvor godt og viktig det er å ta sin plass og fortelle. Liten tekst, men fargerike bilder. 30 sider, 15 sider med tekst.
Filiokus og Blåmann-klåmann	Marit Hoem Kvam	Omsorgssvikt og seksuelle overgrep	Fortellingen er en vond hemmelighet. Store bilder. Bidrar til at barna tør fortelle om vanskelige hemmeligheter. Fagdel i boka kan styrke kompetanse blant de som arbeider med de yngste barna.
Jeg er meg! Min meg	Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland	Seksuelle overgrep og omsorgssvikt	En bok med ulike temaer voksne skal lese for barn og samtale om. Hvert temas har en aktivitet en kan gjøre. En bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer.
Hjemmesituasjonen			
Hvem kan hjelpe Jesper?	Organisasjon Voksne for barn	Omsorgssvikt	Psykisk sykdom eller rusproblematikk i hjemmet. Boka er ment som utgangspunkt for samtale mellom leser og barnet, og en god hjelp for barnet å sette ord på det som er vanskelig.
Sinna mann	Gro Dale og Svein Nyhus	Vold i hjemmet	En håpefull billedbok om en vanskelig hverdag. Boka er også laget som film.
Blekkspruten	Gro Dale og Svein Nyhus	Seksuelle overgrep	Søskenincest.
Kropp og seksualitet			
Alle har en bakside	Anna Fiske	Kroppen	Alle mennesker har en kropp, og alle kropp er forskjellige. Artige og beskrivende illustrasjoner. Kort og presis tekst. Humoristisk. Grensesetting blir tatt opp.
Kroppen	Tron-Viggo Torgersen	Kroppen	Forklarer hvordan kroppen fungerer, organer, vev og bein. Boka alle kjenner fra 70-80-tallet og som ble sendt på barne-tv.
Slik virker kroppen	Trond-Viggo Torgersen	Kroppen	Mye mer detaljert enn boka Kroppen, og for barn litt opp i barneskolealder. Fine illustrasjoner.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK
Slik ble jeg til	Katerina Januouch og Mervi Lindman	Forplantning	Hvordan blir en baby til – egentlig. Fine bilder og forklaringer.
Oppdage kroppen	Smarte små	Kroppen	Klaffer og morsomme oppgaver, og fargerike illustrasjoner. 4-8 år.
Kroppen vår	Smarte små	Kroppen	2-6 år.
Følelser			
Glad, sint, redd	Smarte små	Håndtere følelser, kjenne på sine behov og selv sette grenser	Passer for 2-6 år. Gir rom for gode samtaler med barna. Klaffer og oppgaver gjør den spennende. Lettlest.
Sint på alt og alle	Anne Vibeke Fleischer og Rikke Mølbakk	Problemsinne	Boka er to deler. Første del består av korte, illustrerende historier om to barns utfordringer i hverdagen. Historiene bør leses sammen med en voksen. Underveis finnes forslag til samtaletema. I bokas siste del finnes et kapittel til de voksne som ønsker å forstå og hjelpe barn med sinneproblemer. 4-8 år.
Au! De voksne slår.	Anne Vibeke Fleischer og Rikke Mølbakk	Familievold	Historiene i boka gir et bilde av hvordan barn opplever vold, hva de tenker og hva de føler. Boka gir også forslag til hva de kan gjøre for å få hjelp, og hva de voksne kan gjøre for å hjelpe dem. 4-8 år.
Hvem er alene? Hvem er sint? Hvem bestemmer?	Stina Wirsén	Grensesetting for seg selv, og å akseptere andres grenser.	Lettteste bøker for de minste.
Psykologisk førstehjelp Grønne tanker – glade barn 4- 7 år	Gyldendal akademisk	Vanskelige tanker	Måten barna lærer å forholde seg til følelseslivet på, danner grunnlaget for hvordan man som voksen forholder seg til følelser. Barnehagebarn lærer av det som skjer i barnehagen, både dert som er planlagt, og det som oppstår underveis. Grønne tanker- glade barn kan brukes både som en metode for planlagt tematisering av tanker og følelser i samlingsstunden med alle barna, og som en metode for refleksjon, forståelse og bearbeidelse med utgangspunkt i hverdagshendelser. Materialet kan også brukes for å hjelpe barn som trenger å bli mindre hemmet av sinne og/eller engstelse. Tenkebamsene Grønn og Rød skal hjelpe barn til å lære å forholde seg konstruktivt til egen tanker.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK

Forslag til spill

NAVN PÅ SPILL	MERK	UTGIVER
Hei!	To barnepsykologer, Kristin Sommerseth Olsen og Guro Winsnes, har sammen utviklet det terapeutiske brettspillet Hei. Dette spillet kan voksne bruke som en støtte i samtaler med barn, og gir barnet en arena for å sette ord på og dele følelser. Spillet er enkelt og fleksibelt i bruk, og er laget med tanke på samtaler med barn som har det vanskelig. Her kan en bli overrasket over hva barn tenker over.	
App: Glade maur	Utviklet fra Grønne tanker-glade barn. Lær barna å trøste, løse problemer og ta modige valg. Målgruppen er barn i alderen 4-7 år, sammen med en voksen som kjenner barnet godt. Appen er utviklet på norsk, samisk, arabisk, spansk og engelsk. Gratis.	
E motion 2	Bildene i denne esken kan hjelpe barna med å gjenkjenne og forstå de mekanismer som framkaller 15 forskjellige følelser. Kortene er glimrende som samtaleopplegg og til å øve på evnen til å uttrykke og sette ord på følelser.	Info Vest Forlag

Litteraturliste

Aasland, M.W. (2014). Si det til noen – en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.

Aasland, M.W.(2015). Barna og seksualiteten. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.

Ingnes, E. og Kleive, H. (2011). I møte med unge overgripere. Oslo. Gyldendal Akademisk.



- Langfedt, T. (2013). Seksualitetens gleder og sorger – identitet og uttryksformer. Bergen. Fagbokforlaget.
- Røthing, Å. og Svendsen, S.H.B. (2009). Seksualitet i skolen. Perspektiver på undervisning. Otta. Cappelen Damm
- Søftestad, S. og Andersen, I., L. (red.) (2014). Seksuelle overgrep mot barn. Traumebevisst tilnærming. Oslo. Universitetsforlaget
- Utdanningsdirektoratet. (2011). Seksualitet og kjønn. Et ressurshefte for lærere i grunnskolen.
- Vildalen, S. (2014). Seksualitetens betydning for utvikling og relasjoner. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014.2017).
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)
- <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/vold-og-overgrep/>

Forord

Ansatte i barnehagen ser barna i det daglige liv, og er viktige deltakere i deres tilværelse. De observerer barna i lek og i samspill med andre barn og voksne. Noen ganger er personalet i barnehagen de eneste voksne som kan få innblikk i hva som rører seg i familien og nærmiljøet. Denne beredskapsplanen skal være til hjelp for å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn som er tilknyttet barnehagene i Aure. Planen skal sikre nødvendig kunnskap om overgrep mot barn, god kjennskap til rutiner og prosedyrer og skape grunnlag for en åpen dialog om temaet både mellom ansatte, men også mellom foresatte og ansatte. Planene skal også ivareta de vurderinger som må gjøres etter at et overgrep er meldt. En åpen dialog om vold og seksuelle overgrep mot barn vil skape trygge rammer for barna, og en forutsigbar og trygg arbeidsplass for ansatte.

For barn under skolealder finnes det ikke faglig grunnlag for å anbefale en bestemt strategi for å opplyse eller forberede barna på vold og overgrep. Det er ikke dokumentert at undervisning om vold og overgrep for barn under seks år fører til at barna senere kan ta i bruk innlært informasjon. Det er imidlertid viktig at barn under skolealder sikres et godt og omsorgsfullt tilbud i barnehagen med faglærte som gir omsorg og deltar i lek (RVTS Sør, 2015). Faglærte kan fortelle, med et tilpasset ordvalg, om hva som er lov og ikke lov, at barn skal si ifra og hvem de skal si ifra til. Dette følges opp med rom og anledning for å kunne snakke videre om disse temaene. Videre kan barnehagelærere legge et viktig grunnlag for senere spesifikk opplæring om vold og seksuelle overgrep i skoler, ved å hjelpe barna til å utvikle blant annet empatisk og moralsk tenkning, kropps- og følelseskunnskap, og relasjonskompetanse.

Det er ikke barnehagene som skal avklare spørsmålet om barn har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Det er det annet fagpersonell som skal ivareta, men barnehagene har ansvar for å tilkjenne bekymringer de har til enkeltbarn. Å ta fatt i en slik sak krever varsomhet og faglighet. I tillegg kreves dokumentasjon av hva som har ført til bekymringen. Usikkerhet vil ofte prege den som får innsikt i overgrepssaker, og da er det nødvendig med samarbeidspartnere.

De ansatte må også være klar over barnets rolle når det går til det skritt å betro seg til en ansatt. FN' barnekonvensjon slår fast at barn har krav til at de ansvarlige alltid handler til barnets beste, at barnets ytringsfrihet, medvirkning og kontroll over egne opplysninger blir ivaretatt, og at barn har krav på beskyttelse mot alle typer vold. Omgivelsenes reaksjoner etter at en sak om vold og seksuelle overgrep har kommet opp, vil prege barnet både på kort og lang sikt. Det er derfor viktig å vite hvordan en skal opptre i forhold til en som forteller om seksuelle overgrep.

Barnehagene drives etter Lov om barnehager. § 46 har formuleringer som tilsvarer Barnevernsloven § 6.4 vedrørende opplysningsplikten.

Straffelovens kap.19 - §§ 195, 196, 200 og 2001.



Hva er vold og seksuelle overgrep?

Juridisk definisjon, seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep er når en autoritetsperson tvinger, lokker eller truer barnet til å delta i eller se på seksuell omgang, handling eller atferd. Seksuelle overgrep deles juridisk inn i tre kategorier (Straffelovens kap. 19 om seksuallovbrudd):

- Seksuell omgang; kan være samleiesurrogater eller samleie analt, oralt og/eller vaginalt
- Seksuell handling; kan være beføling av barnet og/eller at barnet tvinges til å ta på overgriperens kjønnsorganer
- Seksuell atferd; ikke fysisk kontakt – vise barnet pornografi, tvinge barnet til å se på seksuelle handlinger, blotte seg, tvinge barnet til seksuelle handlinger med seg selv, til å vise ulike positurer, fotografere eller filme barnet i seksuelle stillinger

Nett og mobil er også en arena der seksuelle overgrep foregår:

- Ved manipulasjon, utpressing, sending av bilder og filmer, gjennom webkamera og seksuell oppmerksomhet og prat

Psykologisk definisjon, seksuelle overgrep

Det finnes mange definisjoner på seksuelle overgrep (sosialfaglig, psykologisk og sosiologisk), og grunnlaget i dem gjelder seksuelle handlinger som barnet ikke kan motstå, ikke er modent for eller kan gi informert samtykke til. Handlingen krenker barnets integritet og den voksne krenker barnets avhengighet eller egen maktposisjon. Handlingen baseres på den voksnes behov og bryter med samfunnets sosiale og rettslige normer.

Et seksuelt overgrep er enhver seksuell aktivitet som den andre ikke er i stand til å si ja eller nei til på grunn av alder, evne, beruselse, redsel, frykt eller trusler. Det er når handlingen er ulovlig, når den er hemmelig og ikke tåler dagens lys. Seksuell omgang eller atferd er uansett omstendighet overgriperens ansvar. Seksuelle overgrep mot barn kan ta form av blotting, kinking, fotografering, verbale kommentarer av seksuell natur, seksuelt preget berøring, oralsex, samleie eller innføring av gjenstander i kroppens hulrom. Det dreier seg om handlinger et barn ikke har modenhet til å forstå og gi samtykke til.

De fleste definisjonene fokuserer på forholdet mellom voksne og barn, men dette kan også gjelde uønsket seksuell kontakt mellom barn og tenåringer. Incest er inkludert i definisjonene, også søskenincest.

Definisjon vold

I Norge er all bruk av vold mot barn forbudt. Barneloven § 30 tredje ledd sier: «Barnet må ikke bli utsatt for vold eller på annen måte behandles slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsatt for skade eller fare. Dette gjelder også når volden brukes som ledd i oppdragelsen av barnet. Bruk av vold og skremmende eller plagsom atferd eller annen hensynsløs atferd overfor barnet er forbudt».

Vold innebærer:

- Alt fra enkelthendelser til langvarig og omfattende mishandling
- Fysisk og psykisk utøvelse og er i hovedsak en handling som påfører en annen person skade eller smerte
- Alvorlig kriminalitet. Vold kan gi store helseskader og er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter.

Barnet kan være vitne til vold mot personer det har nære relasjoner til. Et betydelig antall barn opplever vold mot en nær omsorgsperson, som oftest mor. Forskning viser klart at barn som er vitne til at nære omsorgspersoner utsettes for vold, får minst like store skadevirkninger som om barnet får volden direkte rettet mot seg. Vær derfor også oppmerksom på barnets omsorgspersoner: fysiske skader, atferd og uttalelser.

Fysiske og psykiske kjennetegn

Mange barn som er utsatt for vold og seksuelle overgrep klarer ikke å fortelle om dette til andre. Dette skyldes ofte stor grad av lojalitet og/eller trusler fra overgriper. Barnet kan som regel ved sitt kroppsspråk likevel gi signaler om at det ikke har det bra. Det kan være vanskelig å tolke disse signalene fra lignende tegn på at noe plager barnet, som for eksempel omsorgssvikt eller vantrivsel. Man må alltid undersøke hva som ligger bak barnets endrede atferd. De vanligste tegnene på at barn kan være utsatt for vold/seksuelle overgrep er:

- Endring i atferd
- Spiseforstyrrelse
- Seksualisert atferd
- Umotivert gråt eller angstreaksjoner
- Søvnløshet eller mareritt, uforklarlige sykdomssymptomer, magesmerter, hodepine, urinveisinfeksjoner eller kjønnssykdommer
- Manglende konsentrasjon, tristhet og depresjon
- Hyperaktivitet eller passivitet
- Destruktiv atferd eller fysiske overgrep mot andre
- Læringsvansker
- Få venner

Seksuelle overgrep etterlater vanligvis ikke varige fysiske forandringer, men ved medisinsk undersøkelse kan en finne tydelige fysiske spor. Sårhet i underlivet kan gjøre slik at barnet har problemer med å sitte og gå normalt. Blødninger, utflod og gjentatte urinveisinfeksjoner kan være tegn på overgrep – og jo yngre barnet er jo mer mistenkelige er slike symptomer.

Det er også viktig å være klar over at mange av uttrykkene kan være av generell karakter, og kan bety at barnet er utsatt for ulike typer belastninger. Seksuelt misbrukte barn vil oftest ha en kombinasjon av flere symptomer og reaksjoner som beskrevet nedenfor. Her følger en aldersinndelt oversikt over psykiske tegn, men signalene kan gjelde for alle aldersgrupper.

Små barn 0-2 år:

- Angst under stell og bleieskift
- Generelt engstelige, klamrende, sutrete og/eller sinte
- Skriketokter og/eller panikkanfall
- Forstyrret søvnmonnster
- Samspillsvansker
- Generelle tegn på mistrivsel

Barn 6-12 år:

- De har psykisk vondt
- De har ikke lyst til å leve, gir uttrykk for et vanskelig liv eller truer med å ta livet sitt
- Sterk skam- og skyldfølelse kan bidra til at barnet isolerer seg
- Blir lukket, avflatet og mimikkfattig, innadvendt og deprimert
- Blir aggressive, vanskelige og/eller hyperaktive
- Får lærevansker

- Pendler mellom ekstrem atferd som barnslig og klamrende til sint og anklagende
- Uforutsigbare, hører stemmer, lever ut ulike personligheter. Dette kan være barn som dissosierer; splitter opp verden for å overleve
- Stikker seg bort for å unngå situasjoner som minner om overgrepssituasjonen
- Lar seg utnytte seksuelt
- Forvirret i forhold til sin kjønnsrolle
- Hygieneproblemer – tvangsmessig opptatt av renslighet, nekter å dusje med andre

Barn i risikosituasjoner

Noen barn er mer utsatt for risiko for overgrep enn andre. For eksempel barn som er ensomme og sosialt isolerte og barn med svak tilknytningsatferd. Forskning (Seksuelle overgrep mot barn, 2001) viser at barn av rusmisbrukere og psykisk syke foreldre, funksjonshemmede barn, enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, barn i voldelige familier, samt barn med mangelfull tilknytning til foreldrene har forhøyet risiko for overgrep. Andre risikofaktorer er seksualisert atferd og tidligere overgrep. De som begår overgrep, er som oftest i barnets nærmiljø.

Barn som begår overgrep

Det er viktig å være oppmerksom på at også barn kan begå overgrep. Barn kan krenke barn som er yngre og eldre enn de selv. Barn kan tvinges, lokkes og lures av søsken eller andre barn til å utføre overgrep. Følgende kjennetegn kan hjelpe oss når vi mistenker at det skjer seksuelle overgrep mellom barn:

3. Maktforholdet mellom barna. Overgrep skjer oftest ved at et barn med makt utnytter et annet barn. Det andre barnet kan være svakere eller yngre.
4. Ofte er trusler involvert. I vanlig seksuell lek er det gjensidighet og en frivillig avtale om at leken er noe barna skal holde for seg selv. Når det gjelder overgrep har det ene barnet bestemt at det andre barnet skal holde det som skjer hemmelig.
-
-

Forebyggende arbeid

Myndighetene har gitt barnehagen et viktig ansvar for å arbeide med forebyggende tiltak mot vold og seksuelle overgrep. Med forebyggende arbeid menes alt arbeid som kan redusere sannsynligheten for at vold og seksuelle overgrep skjer, og arbeid for å stoppe pågående vold og overgrep. Barnehagen har et spesielt ansvar for å gi barn kunnskap og begreper om kropp, seksualitet og overgrep. Barna vil da stå bedre rustet til å si fra hvis overgrep skjer. For å kunne fortelle om overgrep må de vite at det er det som skjer. Trygghet og åpenhet hjelper barnet til å sette grenser, og det i seg selv kan være en beskyttelse mot overgrep. Barnehagen må ha kvalitet på kunnskapsformidlingen og et kompetent personale.

Kunnskapsbygging

Ansatte i barnehagen må få nødvendig kunnskap om barns signaler på at de kan ha vært utsatt for overgrep, slik at de blir tryggere i sine vurderinger. Det er viktig at de ansatte styrker sin bevissthet i forhold til temaet, og at man synliggjør og får fram holdninger. Barnehagen må ha tilgang på relevant litteratur, både faglig og i direkte arbeid med barna. Det finnes mye tilgjengelig litteratur på nett.



Ansatte:

5. Alle ansatte skal gjøres kjent med denne planen
6. Alle ansatte skal kurses jevnlig i temaet Vold og seksuelle overgrep
7. Barnehagen skal ha [kompetanse](#) på hvordan man gjennomfører samtaler med barn
8. Barnehagen skal ved oppstart av nytt barnehageår, gi ansatte intern kursing/faglig oppdatering om temaet. For eksempel øvelser gjennom case.

Personalet:

Det skal øves på et eller flere scenarier der:

- Det mistenkes at et barn er utsatt for seksuelle overgrep av et familiemedlem
- Det mistenkes at et barn er utsatt for seksuelle overgrep fra en person utenom familien
- Det mistenkes at en ansatt har utsatt/utsetter et eller flere barn for overgrep
- Barn som viser unormal seksualisert atferd
- Barn som viser psykiske og/eller fysiske tegn på overgrep
- Hvordan gjennomføre samtaler med barn og hvordan forberede seg selv på det «utenkelige»
- Barns overgrep mot barn

Barn:

3. Barna skal lære om seksualitet tilpasset deres alder og utvikling. Vi følger Redd Barna sitt opplegg:
<https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/vold-og-overgrep/>
4. Barna skal lære om gode og vonde følelser, gode og vonde hemmeligheter, gode og vonde berøringer, trygge voksne etc.

Foreldrene:

4. Foreldrene skal informeres om hvordan barnehagen jobber med temaet kropp, seksualitet og følelser på foreldremøte
5. Alle barnehager skal ha som rutine i oppstartsamtaalen å ta opp om barnet har vært utsatt for vold og/eller overgrep
6. Denne beredskapsplanen skal være tilgjengelig på kommunens/barnehagens hjemmeside.

Overgrep mot barn på nett

Selv små barn kan bli utsatt for seksuelt krenkende atferd og handlinger som følge av sin nett- og mobilbruk. Her må vi voksne være vårt ansvar bevisst. Kjenner du til alle skjulte farer på nettet? Her er barnehagen en viktig støttespiller. De ansatte i barnehagen kan gi råd og veiledning og arrangere møter der dette er tema.

Intern organisering

Barnehagen må organisere driften slik at man minsker risikoen eller muligheten for at overgrep fra ansatte kan skje. Dette vil også si at en unngår å sette personalet i en situasjon der man kan bli utsatt for mistanke.



5. Det skal være mulig å ha innsyn i alle rom der barna oppholder seg i barnehagen. Det må brukes skjønn i forhold til barns behov for privatliv.
6. Ansatte skal ikke ta med seg barn hjem i arbeidstida
7. Det skal gjennomføres risikovurdering jevnlig
8. **Alle** som jobber i barnehagen, skal framlegge godkjent politiattest før de starter

Plandokumenter

Alle i Aure kommunes barnehager skal være kjent med denne beredskapsplanen. Det er styrers ansvar å sørge for at alle ansatte er kjent med denne planen.

Samarbeidspartnere

Av og til får vi en magefølelse av at noe ikke er som det skal være. En slik følelse må diskuteres med noen som har kompetanse. Det er viktig å søke råd tidlig. Barnevern og politi skal tilby veiledning. En har ikke plikt til å opplyse om personalia.

Barnevernstjenesten Aure kommune

Barnevernstjenesten kan kontaktes av barnehagen for å drøfte saker/problemstillinger anonymt. Hvis du er bekymret for at et barn ikke får god nok omsorg, bør du melde fra til barnevernet. Du trenger ikke være sikker på at noe er galt før du melder fra. Når du har sagt fra, er det barnevernets jobb å vurdere hvordan meldingen skal følges opp. Barnevernet har tatt i bruk nasjonal portal for bekymringsmelding. Link til innsending av bekymringsmelding finner du på Aure kommune sin [hjemmeside](#).

Kontakt: Telefon barnevern, 488 93 188, åpningstider 9.00- 15.00
(barnevernsleder Aure)

Telefon Barnevernsvakta, 976 01 616, åpningstid 15.30-08.00
(interkommunalt samarbeid Nordmøre og Romsdal)

Politiet

Politiet bistår med råd og veiledning i saker der det er mistanke om seksuelle overgrep. Politiet har et godt samarbeid med Barnevernstjenesten. De oppretter også kontakt med Statens barnehus, når de starter en undersøkelsessak i forhold til overgrep. Man kan være anonym ved henvendelser til politiet også.

Kontakt: Telefon 02800

Ved akutte situasjoner skal politiet i Aure kontaktes. Konkret mistanke eller informasjon om hendelser vedrørende vold eller seksuelle overgrep, skal meldes politiet som er den rette instans til å undersøke lovbrudd ([jfr. Avvergeplikten straffeloven § 196](#)).

Vurderer man at det er fare for at barnet vil kunne utsettes for (nye) overgrep ved ikke å gripe inn, er det straffbart å unnlate å varsle politiet.

Det er styrer som skal varsle politiet.

Rådmann og leder Oppvekst og integrering varsles omgående i alle saker/tilfeller der det oppdages at barn i barnehagen blir seksuelt misbrukt eller utsatt for vold.

Ved akutte situasjoner er følgende viktig:

4. Ikke skift klær på barnet
5. Eventuelt brukt tøy pakkes inn i papir – ikke plast
6. Ikke bad eller vask barnet



Statens barnehus i Trondheim

De tilbyr råd og veiledning til alle som har mistanke om at barn kan ha blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep. Henvendelser drøftes anonymt.

Er du offentlig ansatt og arbeider med barn, kan du bestille tid hos konsultasjonsteamet som har møter på barnehuset annenhver uke. Barnehuset ønsker å være et lavterskeltilbud for offentlig ansatte, slik at disse kan henvende seg for drøfting i saker der man er bekymret for at et barn kan ha vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Hva som ønskes drøftet kan være forskjellig, en barnehage kan for eksempel være bekymret for et barn med seksualisert atferd eller som snakker om at det blir slått hjemme. En kommunal barnevernstjeneste kan ha en utredningssak hvor de ønsker å drøfte om saken skal anmeldes til politiet eller ikke.

Konsultasjoner kan gjennomføres ved oppmøte, via videokonferanse eller telefonkonferanse. Dette må avtales på forhånd.

Kontakt: Telefon 73 89 57 00, mandag – fredag kl. 08.30-15.30

Les om konsultasjonsgruppe [her](#).

Tverrfaglig team Aure kommune

Tverrfaglig team kan kontaktes for å drøfte saker/problemstillinger anonymt. De bistår også med veiledning og oppfølging i etterkant av at overgrep er avdekket.

Halvårlige møteplaner sendes alle barnehagene.

Helsesykepleiertjenesten i Aure kommune

Helsestasjonen skal gi veiledning til foreldre slik at de har nok kunnskap til å snakke med sine barn om kropp, kjønn og seksualitet, trygghet og grenser. Gjennom helsestasjonsprogrammet skal helsesykepleier, lege, jordmor, fysioterapeut og annet helsepersonell bidra til å avverge og avdekke vold, overgrep og omsorgssvikt. Er det grunn til å tro at barn blir utsatt for overgrep eller andre former for omsorgssvikt, skal personalet på helsestasjonen melde til barnevernet.

NOK Møre og Romsdal

NOK er et tverrfaglig, gratis og lavterskel hjelpetilbud til utsatte for seksuelle overgrep og deres pårørende. De kan også veilede skoleklasser, lærere, helsepersonell og øvrige fagpersoner i spørsmål som omhandler seksuelle overgrep.

Hjemmeside: <https://nokmr.no>

E-post: post@nokmr.no

Telefon: 97 41 55 80 / 71 11 51 55

Ved bekymring for et barn

Ved mistanke om seksuelle overgrep fra barnets omsorgspersoner skal man henvende seg til styrer, som tar kontakt med det lokale hjelpeapparatet, eventuelt for å drøfte saken anonymt.

Utgangspunktet er at man har meldeplikt til politi og barnevernstjenesten ved straffbare forhold.

Styrer skal følge opp saken. Styrer tar videre kontakt med andre samarbeidspartnere som for eksempel barnevernstjenesten, politi, tverrfaglig konsultasjonsteam ved Statens barnehus, kommunalt tverrfaglig team eller NOK. (Se «Samarbeidspartnere» for informasjon om tilbud og kontakt).

- Informer styrer – ikke involver annet personale før etter avtale.



- Begynn straks å skrive loggbok – noter observasjoner og utsagn, også dine spørsmål og utsagn.
- Er du usikker, konsulter en av instansene som er nevnt i denne beredskapsplanen. Ikke vent for lenge før du/dere konsulterer andre.
- Styrer melder bekymring til barnevernet, men du har en selvstendig varslingsplikt dersom styrer ikke varsler, og du fortsatt mener det er grunn til å tro at barnet er utsatt for seksuelle overgrep.
- Barnevernet har det koordinerende ansvaret.
- Barnehagens personale er ikke etterforskere. Ikke still ledende spørsmål. I verste fall kan det føre til at saken svekkes.
- Lytt til barnet og vis at du tar barnet på alvor. Unngå at du styrer samtalen. Gjenta utsagn som barnet kommer med, slik at barnet eventuelt kan korrigere om du har forstått feil. Noter ned barnets uttalelser og dine observasjoner etter samtalen.
- Vær ærlig i forhold til hva som skal skje. Hvis du må fortelle det til andre voksne, må du si det til barnet. Men si også at du vil være der og støtte barnet, barnet er ikke alene om dette.
- Lov aldri noe du ikke kan holde – man må aldri love barnet taushet om det man får vite.
- Ikke glem søsken, kan de være utsatt eller involvert på noen områder?
- Forbered deg mentalt og følelsesmessig på at betroelser kan komme.

Melding til barnevernstjenesten

Plikt til å varsle barnevernstjenesten har man når «det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet hjemme eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt». (Barnevernloven §6-4 og Barnehageloven § 46). En magedfølelse som kan støtte seg på enkeltuttalelse, enkelthandling eller lignende er tilstrekkelig for at man har grunn til å tro.

Melding til barnevernet bør alltid skje i samråd med styrer. Dersom styrer ikke vil gi opplysninger om bekymringen til barnevernstjenesten, har den som er bekymret et selvstendig ansvar for å informere barnevernstjenesten (Barnehageloven § 46).

Hvis man er i tvil om bekymringen til barnevernstjenesten vil være tilstrekkelig for å gi barnet god nok beskyttelse raskt nok, bør en kontakte politiet.

Link til oppmeldingsskjema finnes på Aure kommune sin [hjemmeside](#).

Bekymringsmeldinger fra barnehage må inneholde:

- Informasjon om hvilket barn bekymringen gjelder
- Informasjon om hva bekymringen går ut på. Gjerne den loggen du har ført etter samtale med barnet.
- Informasjon om hvem som melder og hvilken barnehage meldingen er sendt fra.

Mottak av mistanken eller anklagen

Når mistanken eller anklagen kommer fra barnet selv

- Lytt og noter ned barnet har å fortelle. Noter dine spørsmål og barnets svar. Unngå å stille ledende spørsmål.
- Det er viktig å ikke love hemmeligholdelse. Forklar at det kan være så alvorlig at andre voksne må få vite om det. Barnet må få vite når du har fortalt det videre.
- Orienter umiddelbart styrer.
- Vurder barnets behov for oppfølging videre.



Når mistanken eller anklagen kommer fra en ansatt eller en annen voksen / foresatt

- Dersom en ansatt i virksomheten har mistanke eller opplysninger om seksuelle overgrep, skal vedkommende umiddelbart kontakte nærmeste overordnede leder av virksomheten
- Noter ned opplysningene som blir gitt av ansatt eller av foresatt. Be om diskresjon.
- Ta hensyn til at det kan være flere som er offer i samme sak; flere barn i samme barnehage, flere offer med samme overgriper.
- Styrer må ta kontakt med barnevernet / politi. Er det en vag mistanke, kontaktes hjelpeapparatet for å drøfte saken videre.

Når et overgrep er meldt

Allerede i den innledende fasen når et overgrep er meldt til barnevernstjenesten eller politi, er det behov for å planlegge hvilke tiltak som må iverksettes. Det må gjøres en skjønnsmessig vurdering av de ulike problemstillingene avhengig av overgriperens karakter.

Oppfølging av berørte parter etter seksuelle overgrep er viktig. Det gjelder først og fremst det utsatte barnet og dets foresatte, men kan også omfatte de andre barna i barnehagen og deres foresatte. Du og de andre som arbeider i barnehagen må også følges opp. Oppfølging av de ansatte er et lederansvar og en del av HMS-arbeidet.

Politiet bør av etterforskningsmessige hensyn være de som konfronterer mistenkte og orienterer familien om mistanken. Barnevernet er ansvarlig for å informere om tiltak i forhold til barnet og gi barnet og familien nødvendige hjelp og oppfølging. Barnehageleder har ansvaret for at kontakten med hjemmet blir opprettholdt.

Ivaretagelse av barnet

Ivaretagelse av barnet skal vurderes i samarbeid med politi, barnevern, PPT eller andre fagtjenester.

Ivaretagelse av de ansatte

Å bekymre seg for om et barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep er en stor belastning.

Oppfølging av overgrepsutsatte barn kan oppleves som følelsesmessig krevende. Også det å være den som melder fra om en bekymring, er belastende.

Det aller viktigste i alle faser er at ingen skal stå alene om dette, verken når det gjelder bekymring, melding eller oppfølging. Din viktigste ressurs i slike saker er dine kollegaer og din ledelse. Ikke tenk at «dette må jeg tåle», men snakk med din leder og be om oppfølgingssamtaler. Leder vil også kunne formidle bistand om hjelp i det kommunale hjelpeapparatet hvis det er behov for det.

På neste side følger en skjematisk oversikt over ansvars- og tiltaksbeskrivelser. Disse finnes i barnehagenes kriseperm. Numrene som står foran hvert tiltak finner du igjen som egne kapitler i krisepermen under Seksuelle overgrep, kapittel 9 og 10. De forskjellige tiltakene er utførlig beskrevet der.

Mistanke eller avdekking av vold og seksuelle overgrep i barns nære relasjoner



Ansvar

Mistanke eller avdekking av vold og seksuelle overgrep begått av ansatt

	TILTAK	ANSVARLIG	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
1	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep	Ansatt som får mistanke/mottar anklage Styrer	Pedagogisk leder Styrer	Melde til styrer. Vurdere mistanke. Eventuelt kontakte barnevern/andre fagfolk	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep
2	Se etter tegn på vold/seksuelle overgrep	Styrer	Pedagogisk leder Andre ansatte Barnevern/andre fagfolk	Avklare mistanke Dokumentere tegn på vold/seksuelle overgrep	Mulige tegn på vold/seksuelle overgrep
3	Melding til barnevernet om vold/seksuelle overgrep	Styrer	Pedagogisk leder	Sende bekymringsmelding Barnevernet: Undersøke og sette i gang tiltak	Melding til barnevernet Meldingsskjema til barnevernet
4	Melding til politiet om vold/seksuelle overgrep	Barnevernet Styrer i akutte saker	Styrer	Politiet: Stoppe misbruk Konfrontere overgriper Etterforske saken	Melding til politiet
5	Informasjon til hjemmet om vold/seksuelle overgrep	Barnevernet	Politi Styrer	Informere familien Støtte familien	Informasjon til hjemmet
6	Følge opp ansatte	Styrer	Barnevern, PPT, andre fagfolk	Kollegastøtte Kompetanseheving	Oppfølging av ansatte (HMS)
7	Følge opp barnet	Pedagogisk leder	Styrer/barnevern/PPT	Omsorg for barnet Planlegge tiltak Etablere ansvarsgruppe	Oppfølging av barnet
8	Melding ved overgrep	Styrer	Barnevernet	Melde til nødvendige instanser om overgrep	Melding ved vold/seksuelle overgrep

	TILTAK	ANSVAR	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
1	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep	Ansatt som får mistanke/mottar anklage	Styrer Den som har mistanke	Melde til styrer Vurdere mistanke	Motta og vurdere mistanke om vold/seksuelle overgrep fra ansatt
2	Se etter tegn på vold/seksuelle overgrep	Styrer	Ansatte som har med barnet å gjøre Andre fagfolk	Avklare mistanke Dokumentere tegn på vold/seksuelle overgrep Melde til barnehageeier	Mulige tegn på vold/seksuelle overgrep fra ansatt

	TILTAK	ANSVAR	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
3	Motta innrømmelse	Den som mottar innrømmelsen	Styrer Barnehageeier Tillitsvalgt BHT		
4	Behandling av mistanke	Barnehageeier	Styrer Fagfolk på overgrep Politi Advokat Helsetjeneste	Saksgang ved mistanke Arbeidsrettslige forhold Melding til politiet Etterforskning ved politiet Menneskelige hensyn	Behandling av mistanke mot ansatt
5	Informere foresatte til det/de barna det gjelder	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep Politi	Gi informasjon Tilby hjelp	Informasjon til utsattes foresatte
6	Informere og involvere andre ansatte	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep	Gi rett informasjon Støtte ansatte Planlegge tiltak	Oppfølging av de andre ansatte
7	Følge opp barnet	Pedagogisk leder	Styrer PPT Andre fagfolk	Omsorg for barnet Planlegge tiltak Etablere ansvarsgruppe	Oppfølging av barnet
8	Informere andre foresatte	Styrer	Barnehageeier Fagfolk på overgrep politi	Gi rett informasjon Hindre rykter og forhånds-dømming Bygge tillit til barnehagen	Informasjon til hjemmene om mistanke mot ansatt Muntlig invitasjon til foreldremøte med varslingsliste
9	Foreldremøte	Barnehageeier Styrer	PPT Andre fagfolk Politi	Informere Gi råd	Foreldremøte om overgrep
10	Informere barna	Pedagogisk leder	Styrer PPT	Gi rett informasjon Bearbeide Hindre engstelse	Informasjon til de andre barna
11	Medie-håndtering	Styrer	Barnehageeier Politi Advokat	Styre informasjon	Medie-håndtering ved seksuelle overgrep fra ansatt
12	Melding ved seksuelle overgrep	Styrer	Barnehageeier	Melding til barnehageeier	Melding om seksuelle overgrep fra ansatt

	TILTAK	ANSVAR	STØTTE	GJØREMÅL	HJELPEMIDLER
				Melding til forsikrings- selskap Melding til tilsyns- myndighet	



Loggføring

Dokumentasjon til svar og spørsmål, og til gjennomgang ved videre oppfølging

DATO/KL.	TILTAK	UTFØRT AV	GJØREMÅL	STATUS
	Mistanke om vold og seksuelle overgrep oppstått			
	Melding til styrer om mistanke			
	Se etter tegn			
	Innhente observasjoner fra andre som har med barnet å gjøre			
	Styrer og pedagogisk leder vurderer mistanken			
	Eventuell kontakt med barnevern/andre på anonymt grunnlag			
	Melding til barnevern			
	Varsle barnets foresatte			
	Konfrontasjon overfor mistenkte			
	Tilbakemelding fra barnevernet			
	Informasjon til og oppfølging av ansatte			
	Melding til PP-tjenesten			
	Planlegge tiltak for barnet			
	Deltagelse ansvarsgruppe			

Forslag til bøker til barn om seksualitet og seksuelle overgrep

Husk at det alltid er lurt at den voksne leser gjennom boka før den blir lest for barna.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK
Seksuelle overgrep			
Snill	Gro Dale og Svein Nyhus	Si ifra!	Om å være usynlig, og om hvor godt og viktig det er å ta sin plass og fortelle. Liten tekst, men fargerike bilder. 30 sider, 15 sider med tekst.
Filiokus og Blåmann-klåmann	Marit Hoem Kvam	Omsorgssvikt og seksuelle overgrep	Fortellingen er en vond hemmelighet. Store bilder. Bidrar til at barna tør fortelle om vanskelige hemmeligheter. Fagdel i boka kan styrke kompetanse blant de som arbeider med de yngste barna.
Jeg er meg! Min meg	Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland	Seksuelle overgrep og omsorgssvikt	En bok med ulike temaer voksne skal lese for barn og samtale om. Hvert temas har en aktivitet en kan gjøre. En bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer.
Hjemmesituasjonen			
Hvem kan hjelpe Jesper?	Organisasjon Voksne for barn	Omsorgssvikt	Psykisk sykdom eller rusproblematikk i hjemmet. Boka er ment som utgangspunkt for samtale mellom leser og barnet, og en god hjelp for barnet å sette ord på det som er vanskelig.
Sinna mann	Gro Dale og Svein Nyhus	Vold i hjemmet	En håpefull billedbok om en vanskelig hverdag. Boka er også laget som film.
Blekkspruten	Gro Dale og Svein Nyhus	Seksuelle overgrep	Søskenincest.
Kropp og seksualitet			
Alle har en bakside	Anna Fiske	Kroppen	Alle mennesker har en kropp, og alle kropp er forskjellige. Artige og beskrivende illustrasjoner. Kort og presis tekst. Humoristisk. Grensesetting blir tatt opp.
Kroppen	Tron-Viggo Torgersen	Kroppen	Forklarer hvordan kroppen fungerer, organer, vev og bein. Boka alle kjenner fra 70-80-tallet og som ble sendt på barne-tv.
Slik virker kroppen	Trond-Viggo Torgersen	Kroppen	Mye mer detaljert enn boka Kroppen, og for barn litt opp i barneskolealder. Fine illustrasjoner.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK
Slik ble jeg til	Katerina Januouch og Mervi Lindman	Forplantning	Hvordan blir en baby til – egentlig. Fine bilder og forklaringer.
Oppdage kroppen	Smarte små	Kroppen	Klaffer og morsomme oppgaver, og fargerike illustrasjoner. 4-8 år.
Kroppen vår	Smarte små	Kroppen	2-6 år.
Følelser			
Glad, sint, redd	Smarte små	Håndtere følelser, kjenne på sine behov og selv sette grenser	Passer for 2-6 år. Gir rom for gode samtaler med barna. Klaffer og oppgaver gjør den spennende. Lettlest.
Sint på alt og alle	Anne Vibeke Fleischer og Rikke Mølbakk	Problemsinne	Boka er to deler. Første del består av korte, illustrerende historier om to barns utfordringer i hverdagen. Historiene bør leses sammen med en voksen. Underveis finnes forslag til samtaletema. I bokas siste del finnes et kapittel til de voksne som ønsker å forstå og hjelpe barn med sinneproblemer. 4-8 år.
Au! De voksne slår.	Anne Vibeke Fleischer og Rikke Mølbakk	Familievold	Historiene i boka gir et bilde av hvordan barn opplever vold, hva de tenker og hva de føler. Boka gir også forslag til hva de kan gjøre for å få hjelp, og hva de voksne kan gjøre for å hjelpe dem. 4-8 år.
Hvem er alene? Hvem er sint? Hvem bestemmer?	Stina Wirsén	Grensesetting for seg selv, og å akseptere andres grenser.	Lettteste bøker for de minste.
Psykologisk førstehjelp Grønne tanker – glade barn 4- 7 år	Gyldendal akademisk	Vanskelige tanker	Måten barna lærer å forholde seg til følelseslivet på, danner grunnlaget for hvordan man som voksen forholder seg til følelser. Barnehagebarn lærer av det som skjer i barnehagen, både dert som er planlagt, og det som oppstår underveis. Grønne tanker- glade barn kan brukes både som en metode for planlagt tematisering av tanker og følelser i samlingsstunden med alle barna, og som en metode for refleksjon, forståelse og bearbeidelse med utgangspunkt i hverdagshendelser. Materialet kan også brukes for å hjelpe barn som trenger å bli mindre hemmet av sinne og/eller engstelse. Tenkebamsene Grønn og Rød skal hjelpe barn til å lære å forholde seg konstruktivt til egen tanker.

TITTEL	FORFATTER	TEMA	MERK

Forslag til spill

NAVN PÅ SPILL	MERK	UTGIVER
Hei!	To barnepsykologer, Kristin Sommerseth Olsen og Guro Winsnes, har sammen utviklet det terapeutiske brettspillet Hei. Dette spillet kan voksne bruke som en støtte i samtaler med barn, og gir barnet en arena for å sette ord på og dele følelser. Spillet er enkelt og fleksibelt i bruk, og er laget med tanke på samtaler med barn som har det vanskelig. Her kan en bli overrasket over hva barn tenker over.	
App: Glade maur	Utviklet fra Grønne tanker-glade barn. Lær barna å trøste, løse problemer og ta modige valg. Målgruppen er barn i alderen 4-7 år, sammen med en voksen som kjenner barnet godt. Appen er utviklet på norsk, samisk, arabisk, spansk og engelsk. Gratis.	
E motion 2	Bildene i denne esken kan hjelpe barna med å gjenkjenne og forstå de mekanismer som framkaller 15 forskjellige følelser. Kortene er glimrende som samtaleopplegg og til å øve på evnen til å uttrykke og sette ord på følelser.	Info Vest Forlag

Litteraturliste

Aasland, M.W. (2014). Si det til noen – en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.

Aasland, M.W.(2015). Barna og seksualiteten. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.

Ingnes, E. og Kleive, H. (2011). I møte med unge overgripere. Oslo. Gyldendal Akademisk.

Langfedt, T. (2013). Seksualitetens gleder og sorger – identitet og uttrykksformer. Bergen. Fagbokforlaget.

Røthing, Å. og Svendsen, S.H.B. (2009). Seksualitet i skolen. Perspektiver på undervisning. Otta. Cappelen Damm

Søftestad, S. og Andersen, I., L. (red.) (2014). Seksuelle overgrep mot barn. Traumebevisst tilnærming. Oslo. Universitetsforlaget

Utdanningsdirektoratet. (2011). Seksualitet og kjønn. Et ressurshefte for lærere i grunnskolen.

Vildalen, S. (2014). Seksualitetens betydning for utvikling og relasjoner. Oslo. Gyldendal Akademisk.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014.2017).

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

<https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/vold-og-overgrep/>

